

**Journal of National Studies on
Librarianship and Information
Organization
(NASTINFO)**

Review Article

Rethinking Functioning of Public Libraries from the Perspective of Jürgen Habermas Public Sphere

Sh. Khademizadeh¹
M. R. Shekari²
A. Navah³
E. Hashemi⁴
M. Koohi Rostami⁴

1. Associate Professor, Department of Information Science and Knowledge, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran, (Corresponding author), s.khademi@scu.ac.ir
2. Ph.D. student, Department of Information Science and Knowledge, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran shekari.scu@gmail.com
3. Professor, Department of Social Science, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran, navah-a@scu.ac.ir
4. Professor, Department of Psychology, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran, esmaeil@scu.ac.ir
5. Assistant Professor, Department of Information Science and Knowledge, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran, m.rostami@scu.ac.ir

Abstract

Purpose: This study examines one of the factors leading to the transformation of public libraries into a social center. It explores how public libraries could become a place for frequent and daily visit for citizens to interact, receive information, and develop knowledge.

Method: The literature of social functions of public libraries and the literature of Public Sphere as proposed by Jürgen Habermas was reviewed. To ensure thoroughness of the review, citation chain technique was used, i.e. each relevant items retrieved was also checked for its citations. If the cited item was not found in databases, it was searched by title and the author name.

Findings: Public Sphere perspective in libraries can be realized in a way that legitimizes social issues and affairs. A public sphere framework can demonstrate their values and socio-political status. They can offer three areas of discourse, namely, governance and management, legitimation, and commons in the public sphere, as such to establish a two-way communication between the library and the community. The public sphere perspective in libraries can focus on how to manage and establish the legitimacy of public libraries through socially equitable means. A public sphere framework may provide an effective way to express the political and social value of public libraries. Public libraries can offer three areas of public discourse. The

three areas connect the library to their community. Review showed that research in the area could be divided into two thematic categories. The first one examine how libraries function as public sphere infrastructure, the other one examines public libraries. If we expect the library to continue to maintain an actual community, and to attract the community in the time of pervasiveness of social media, it must develop the ability to penetrate the heart of people's lives. As a necessary component for their survival.

Conclusion: Before public libraries become part of the public sphere, research should be conducted to develop a single model. An operational model is needed then for navigating to proceed. To turn the library to a place for daily use and a place for citizens to meet each other and communicate.

Keywords: Social Function, Public Libraries, Public Sphere, Community Center, Jürgen Habermas

Follow this and additional works at: <http://nastinfo.nlai.ir/>

This work is licensed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License:
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Recommended Citation

Khademizadeh, Sh., Shekari, M. R, Navah, A., Hashemi, E., Koochi Rostami, M. (2021). Rethinking in functioning Public Libraries from the Perspective of Jürgen Habermas Public Sphere. *National Studies on Librarianship and Information Organization (NASTINFO)*, 32(2), 3-22.
[10.30484/NASTINFO.2021.2810.2026](https://doi.org/10.30484/NASTINFO.2021.2810.2026)

This Review Article is brought to you for free and open access by Journal of National Studies on Librarianship and Information Organization (NASTINFO).

Received: 26, Mar. 2021; accepted: 25, Jun. 2021

فصلنامه علمی - پژوهشی
مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات

مقاله مروری

بازاندیشی در کارکرد کتابخانه‌های عمومی از منظر حوزه عمومی یورگن هابرماس

شهناز خادمی‌زاده^۱

محمدرضا شکاری^۲

عبدالرضا نواح^۳

اسماعیل هاشمی^۴

منصور کوهی‌رستمی^۵

^۱ دانشیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران (نویسنده مسئول) s.khademi@scu.ac.ir

^۲ دانشجوی دکتری، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران، shekari.scu@gmail.com

^۳ استاد، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران، navah-a@scu.ac.ir

^۴ استاد، گروه روان‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران، esmaeil@scu.ac.ir

^۵ استادیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران، m.rostami@scu.ac.ir

چکیده

هدف: شناسایی عوامل پیش روی تبدیل کتابخانه‌های عمومی به مراکز اجتماعی هدف این پژوهش است، این که کتابخانه‌های عمومی چگونه می‌توانند بر اساس نظریه حوزه عمومی یورگن هابرماس، به‌عنوان مکانی برای استفاده دائم و روزمره و محلی برای ملاقات شهروندان با یکدیگر، اظهارنظر و کسب اطلاعات و معلومات در زمینه‌های گوناگون تبدیل شوند.

روش: این مطالعه به روش کتابخانه‌ای و با رویکردی تحلیلی انجام شد. متون مربوط به کارکردهای اجتماعی کتابخانه‌های عمومی، مطالعات موجود در حیطه کتابخانه‌های عمومی و حوزه عمومی و ارتباط بین این دو مفهوم، مرور شد. برای اطمینان از انجام جست‌وجوی دقیق، از تکنیک زنجیره استنادی نیز بهره‌جویی شد، به این معنا که پس از بازیابی پژوهش‌های مرتبط، و بارگیری و

مطالعه آن‌ها، با مراجعه به فهرست منابع هر مقاله، چنانچه مآخذی بنا به هر دلیلی در پایگاه‌های اطلاعاتی بازیابی نشده بودند، با جستجوی عنوان مقاله و نام پژوهشگر(ان) جستجو، بازیابی و بررسی شد.

یافته‌ها: چشم‌انداز حوزه عمومی در کتابخانه‌ها می‌تواند بر نحوه مشروعیت‌بخشی به مسائل و امور اجتماعی، و از راه‌های عادلانه محقق شود. یک چارچوب حوزه عمومی، قادر است به‌عنوان روشی مؤثر برای بیان ارزش‌ها و جایگاه سیاسی و اجتماعی این کتابخانه‌ها استفاده شود. کتابخانه‌های عمومی می‌توانند سه عرصه گفتمانی شامل حاکمیت، مشروعیت‌بخشی، اشتراکات و یکپارچگی در حوزه عمومی را نمایش دهند. این عرصه‌ها قادر خواهند بود که ارتباطی دوسویه بین کتابخانه و جامعه برقرار نمایند. مرور مطالعات انجام‌شده نشان می‌دهد که پژوهش‌های مربوطه را می‌توان به دو دسته موضوعی تقسیم کرد (۱) ادبیاتی که چگونگی عملکرد کتابخانه‌ها به‌عنوان زیرساخت حوزه عمومی را بررسی کرده‌اند؛ (۲) ادبیاتی که کتابخانه‌های عمومی را یک حوزه عمومی سنجیده، اگر انتظار داشته باشیم که کتابخانه در هیاهوی نفوذ شبکه‌های اجتماعی، مشکلات و معضلات زندگی، همچنان بتواند جامعه بالفعل را حفظ، و جامعه بالقوه را به خود جذب کند، باید توانایی نفوذ به بطن زندگی مردم را در خود پرورش دهد، تا جامعه را جزئی لازم برای بقای خود بدانند.

نتیجه‌گیری: بر اساس یافته‌ها، لازم است قبل از اینکه کتابخانه‌های عمومی به‌صورت عملیاتی و کاربردی، با کاربری نظریه حوزه عمومی یورگن هابرماس به مراکز اجتماعی تبدیل شوند، نخست از لحاظ نظری و پژوهشی، مطالعات متمرکز انجام شود و به یک الگوی واحد و مشترک دست یافت، سپس بر اساس آنچه که به‌دست آمده یک مدل عملیاتی ارائه شود تا در نهایت، کتابخانه‌های عمومی به مکانی برای استفاده دائم، روزمره و محلی برای ملاقات شهروندان با یکدیگر و همچنین برقراری ارتباط، تبادل عقیده، به اشتراک‌گذاری اطلاعات، اظهارنظر، کسب اطلاعات، معلومات و دانش در زمینه‌های گوناگون تبدیل شوند.

کلیدواژه‌ها: کارکرد اجتماعی، کتابخانه‌های عمومی، حوزه عمومی، مرکز اجتماعی، یورگن هابرماس

استناد به این مقاله:

خادمی‌زاده، شهناز؛ شکاری، محمدرضا؛ نواح، عبدالرضا؛ هاشمی، اسماعیل؛ کوهی‌رستمی، منصور (۱۴۰۰). بازاندیشی در کارکرد کتابخانه‌های عمومی از منظر حوزه عمومی یورگن هابرماس. فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات، ۳۲(۲)، ۳-۲۲.

[10.30484/NASTINFO.2021.2812.2028](https://doi.org/10.30484/NASTINFO.2021.2812.2028)

دریافت: ۱۴۰۰/۰۱/۰۶؛ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۴/۰۴

مقدمه

می‌دهد "هدف و کارکرد اجتماعی" یکی از اصلی‌ترین هدف‌های آن بوده است.

یکی از مفاهیم جامعه‌شناسی، حوزه عمومی^۵ است که به یکی از جنبه‌ها و کارکردهای اجتماعی کتابخانه‌های عمومی می‌پردازد. به اعتقاد یورگن هابرماس^۶، حوزه یا حوزه‌های عمومی، در فضایی تشکیل می‌شود که در آن تعقل و گفت‌وگو درباره مسائل عمومی صورت گیرد (نوذری، ۱۳۸۱، ص ۴۶۷). البته هابرماس هیچگاه به صراحت از کتابخانه‌ها و جزئیات آن به عنوان حوزه عمومی نام نمی‌برد (Widdersheim & Koizumi, 2016)، اما رسالت اجتماعی کتابخانه‌های عمومی به میزان فزاینده‌ای به نقش و کارکرد آن‌ها به عنوان حوزه‌های عمومی مرتبط بوده است (Koizumi & Larsen, 2019; Audunson et al., 2020). با توجه به ویژگی‌ها، قابلیت‌ها، و توانمندی‌هایی که مکان‌هایی مانند کتابخانه‌های عمومی دارند و نقش‌هایی که می‌توانند در اجتماع و برای جامعه محلی خود بر عهده بگیرند، پژوهش‌های گوناگونی تاکنون کتابخانه‌های عمومی را به عنوان حوزه‌های عمومی یا حامی و پشتیبان آن پیشنهاد و معرفی کرده‌اند (McCook, 2003; Williamson, 2000; Buschman, 2003, 2005; Andersen & Skouvig, 2006; Newman, 2007; Leckie & Buschman, 2007; Rothbauer, 2007; Aabo, Audunson, & Varheim, 2010)

کتابخانه‌های عمومی همواره مکان‌هایی معرفی شده‌اند که برای همه‌ی افراد جامعه، فارغ از نژاد، ملیت، سن، جنسیت، مذهب، زبان، معلولیت، طبقه اقتصادی و وضعیت اشتغال و سطح تحصیلات، به طور یکسان قابل دسترس بوده است (ایفلا، ۱۳۹۹). حوزه‌های عمومی نیز قلمروهایی هستند که تمامی شهروندان، بدون در نظر گرفتن سن، جنسیت و ... بتوانند گرد یکدیگر جمع شوند، و با رویکردی انتقادی، به

طی سال‌های اخیر، در ادبیات کتابخانه‌های عمومی، موضوعات و مسائل جدیدی در قالب اصطلاحاتی مانند کتابدار اجتماعی^۱ (Black & Muddiman, 1997)، کتابدار مدنی^۲ (McCabe, 2001) و خدمات کتابخانه‌ای مبتنی بر نیاز یا خدمات کتابخانه‌ای نیازمحور^۳ (Pateman & Vincent, 2010) مطرح و به بحث گذاشته شده است. از سوی دیگر، مشارکت و حضور در کتابخانه‌های عمومی در اجتماع، با رویکردهایی مانند: مقابله با محرومیت‌های اجتماعی (Birdi, Wilson & Cocker, 2008); (Vincent, 2009)، ترویج دموکراسی (Kranich, 2005)، و مشارکت در سرمایه اجتماعی، انسانی و فرهنگی^۴ (Hart, 2007; Goulding, 2009) نیز صورت گرفته است. همه این اصطلاحات و مفاهیم، به کارکرد اجتماعی یک کتابخانه عمومی مربوط است. در واقع این مباحث، مبتنی بر تغییراتی است که امروزه در جامعه به وجود آمده، و به تبع آن، کتابخانه‌های عمومی برای بقا و سازگاری با جامعه، ملزم‌اند که خود را با کاربران دارای نیازهای متغیر و رو به افزایش هماهنگ و هم‌سو کنند.

امروزه مفهوم کتابخانه‌های عمومی و نقش‌ها، وظایف، خدمات و کارکردهای آن دستخوش تغییر شده است. کتابخانه‌ها و کتابداران باید این واقعیت را تشخیص دهند و بپذیرند که نماد کتابخانه دیگر فقط کتاب چاپی نیست، حتی اطلاعات هم نیست! نماد کتابخانه باید تسهیل در مشارکت و ایجاد تعامل با کاربر و نیاز او، در یک کلام اجتماعی شدن کتابخانه عمومی باشد (McKenzie, 2010). اگر انتظار داشته باشیم که کتابخانه در هیاهوی نفوذ شبکه‌های اجتماعی و مشکلات و معضلات زندگی، همچنان بتواند جامعه بالفعل را حفظ، و جامعه بالقوه را به خود جذب کند، باید توانایی نفوذ به بطن زندگی مردم را در خود پرورش دهد، تا جامعه را جز لازم برای بقای خود بدانند. به تعبیر زوارقی (۱۳۹۱) مرور متون منتشرشده در زمینه کتابخانه‌های عمومی نشان

1. community librarianship

2. civic librarianship

3. needs based library service

4. contributing to social, human & cultural capital

5. public sphere

6. Jurgen Habermas

پس از بیان روش این مطالعه، حوزه‌های سه‌گانه زندگی، تعریف حوزه عمومی و روند شکل‌گیری آن، ارتباط حوزه عمومی با کتابخانه‌های عمومی و عرصه‌هایش در کتابخانه‌های عمومی بیان می‌شود سپس چالش‌های پیش‌روی آن و مرور متون و پیشینه‌های مرتبط با این بحث بیان خواهد شد.

روش

این مطالعه به روش کتابخانه‌ای با رویکرد تحلیلی به مرور مطالعات و پژوهش‌های مختلف مربوط به کارکردهای اجتماعی کتابخانه‌های عمومی پرداخته است. مطالعات موجود در حیطه کتابخانه‌های عمومی و حوزه‌های عمومی و ارتباط بین این دو مفهوم به‌طور خاص بررسی شد. منبع اصلی جمع‌آوری متون، جست‌وجوی عمیق در پایگاه‌های اطلاعاتی فارسی مانند مگ‌ایران، پورتال جامع علوم انسانی، پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی، پایگاه گنج، مجلات تخصصی نور و سیوبلیکا؛ و پایگاه‌های اطلاعاتی غیرفارسی مانند امرالد^۱، ساینس‌دایرکت^۲، گوگل اسکالر^۳، ابسکو^۴، پروکوئست^۵، گوگل بوک^۶ و ویکی‌پدیا^۷ بود. جست‌وجو در پایگاه‌های فارسی با کلیدواژه‌هایی مانند حوزه عمومی، حوزه خصوصی، حوزه دولتی، قلمرو عمومی، گستره عمومی، سپهر عمومی، نظریه انتقادی، یورگن هابرماس انجام شد. جست‌وجو در پایگاه‌های غیرفارسی با کلیدواژه‌های مختلفی مانند democratic theory، 'critical theory، 'public sphere، 'public library، 'Jürgen Habermas، 'theory، 'private sphere، 'government sphere انجام شد. برای اطمینان از انجام جست‌وجوی دقیق، از تکنیک زنجیره استنادی^۸ بهره بردیم، به این معنا که پس از بازیابی پژوهش‌های مرتبط، و بارگیری و مطالعه آن‌ها، با مراجعه به فهرست منابع هر مقاله، چنانچه مآخذی بنا به هر دلیلی در

بحث و تبادل ایده‌ها و بیان دیدگاه‌ها و اندیشه‌های خود پردازند. در واقع، جوامعی که در آن، کتابخانه‌های عمومی یکی از مهم‌ترین حوزه‌های عمومی یا حامی و پشتیبان آن هستند، جوامعی مردم‌سالارند که خرد جمعی، تصمیم‌دولت و حاکمیت را تعیین می‌کند.

جوامعی که در آنها کتابخانه‌های عمومی از حوزه‌های عمومی حمایت نمی‌کنند مکان‌هایی فاقد فضاهای عمومی و محل‌های ملاقات محسوب می‌شوند. مکان‌هایی که امکان دیدارها و گفت‌وگوهای غیررسمی در آن به‌سختی یا با فشار و اضطراب صورت می‌گیرد. حال آنکه تحقق این امر، و پشتیبانی از حوزه‌های عمومی، می‌تواند یکی از نقش‌های اجتماعی کتابخانه‌های عمومی محسوب شود.

با توجه به مطالبی که بیان شد، و نظر به اهمیت کتابخانه‌های عمومی در بافت زندگی مردم جامعه و تأثیر و تأثرات حاصل از آن، و تغییر نیازهای کاربران، لزوم حفظ و جذب مشتریان بیشتر و رسیدن به هدف غایی خود، لازم است تا کتابخانه‌های عمومی با بازان‌دیشی در کارکرد خود با کاربست نظریه حوزه عمومی، به مراکز اجتماعی تبدیل شوند.

مطالعه‌ی حاضر به‌واسطه نظریه حوزه عمومی یورگن هابرماس، یکی از عوامل پیش‌روی تبدیل کتابخانه‌های عمومی به مراکز اجتماعی، در واقع، به بررسی یکی از نقش‌های اجتماعی کتابخانه‌های عمومی می‌پردازد. طی این پژوهش با مرور متون موجود، به این پرسش پاسخ داده خواهد شد که کتابخانه‌های عمومی چگونه می‌توانند به‌عنوان مکانی برای استفاده دائم، روزمره و محلی برای ملاقات شهروندان با یکدیگر، و اظهارنظر، کسب اطلاعات و معلومات در زمینه‌های گوناگون تبدیل شوند. نظریه حوزه عمومی که در زبان فارسی با واژه‌هایی مانند سپهر عمومی، قلمرو عمومی و گستره همگانی نیز به آن پرداخته شده است، از جمله نظریاتی است که در حیطه جامعه‌شناسی، به تبدیل مکان‌هایی عمومی مانند کتابخانه‌ها، به مکان‌های ملاقات، بحث، تبادل نظر، برخورد اندیشه‌ها و اذهان گوناگون، و شکل‌دهی به اجتماع تأکید می‌ورزند.

1. Emerald

2. ScienceDirect

3. Google Scholar

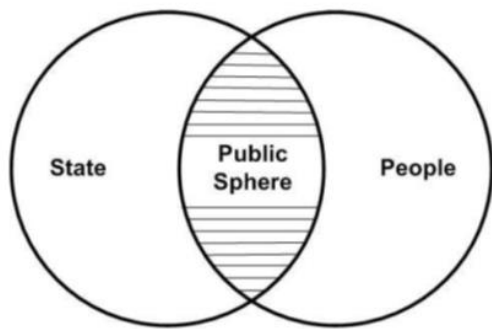
4. Ebsco

5. ProQuest

6. Google Books

7. Wikipedia

8. Citation Chain

شکل ۱- حوزه‌های سه‌گانه زندگی از دیدگاه هابرماس و ارتباط بین آن‌ها (Van Krieken, 2016)

در شکل ۱ می‌توان حوزه‌های سه‌گانه زندگی را از دیدگاه هابرماس مشاهده نمود. در این تصویر حوزه عمومی به‌عنوان واسطه و پیوند دهنده حوزه خصوصی (یا مردم) و حوزه دولتی (یا قدرت حاکم) عمل می‌کند.

پیدایش، زوال و احیای مجدد حوزه عمومی

ایده حوزه عمومی، مفهومی تاریخی است که ریشه آن را باید در واژه پابلیک^۳ جست‌وجو کرد (Melton, 2001: 4). از دیدگاه هابرماس و به نقل از (Melton 2001: 6-7) نیمه اول قرن شانزدهم به بعد، «عمومی» معنای فعالیت‌هایی را پیدا کرد که به دولت مرتبط بود یا از آن اقتباس می‌شد، در حالی که «خصوصی» به فعالیت‌ها، مکان‌ها یا اموری اطلاق می‌شد که از حیطه دولت جدا بود.

رفته‌رفته، و در نتیجه تحولات بسیار، به‌ویژه ظهور و تکامل دولت-ملت‌ها و ظهور نظام سرمایه‌داری، اشراف مستقل محلی وابسته به زمین، قدرت خود را از دست دادند و قدرت در دربار پادشاه متمرکز شد. در این مرحله، دربار به قلمرو خصوصی شاه تبدیل شد که در آن فعالیت‌های مربوط به امور عمومی هم صورت می‌گرفت (Melton, 2001: 1).

با گذشت زمان، موضوعات گفت‌وگو در حوزه عمومی وارد عرصه سیاست شد. این روند بین دهه‌های ۱۶۸۰ تا ۱۷۳۰ ادامه یافت. همراه با ظهور نشریاتی که محتوای انتقادی داشتند، حوزه عمومی در حال گسترش، وارد گفت‌وگوی عمومی شد. در واقع، این نشریات آینه‌ای بودند که عامه جدید یا همان مردمان عادی تغییر یافته با روحیات و رفتار نو،

پایگاه‌های اطلاعاتی بازیابی نشده بودند، با جستجوی عنوان مقاله و نام پژوهشگر (ان) جست‌وجو، بازیابی و بررسی شد.

حوزه‌های سه‌گانه زندگی

از دیدگاه هابرماس، جامعه را می‌توان به سه حوزه زیر تقسیم کرد:

۱. حوزه خصوصی^۱: حوزه خصوصی بخشی خاص از زندگی اجتماعی است که در آن افراد از درجه‌ای از اقتدار برخوردارند، و مداخلات دولت یا سایر نهادها مانع از این اقتدار نمی‌شود. این حوزه از بقیه افراد و سازمان‌های جامعه جداست. نمونه‌هایی از حوزه خصوصی، خانواده و خانه است (Habermas, 1989).

۲. حوزه عمومی: قلمرویی است که در آن افراد گردهم می‌آیند و «عموم» را شکل می‌دهد. این افراد به تدریج می‌توانند حوزه تحت کنترل دولت را زیر سیطره خود درآورده و اقتدار دولت را به چالش بکشند. در حوزه عمومی می‌توان با صاحبان قدرت وارد بحث و منازعه شد. ابزار اصلی حوزه عمومی در منازعه‌های سیاسی، ابزاری جدید و بدون سابقه تاریخی، یعنی استفاده عمومی از خرد جمعی است (هابرماس، ۱۳۸۳، ص ۵۳). به عبارت بهتر، افراد در حوزه عمومی، از طریق مفاهیم و استدلال بر مبنای آزادی و آگاهی تعاملی و دو سویه و در شرایطی برابر و به دور از هرگونه فشار، به تولید مجموعه‌ای از رفتارها، مواضع و جهت‌گیری‌ها می‌پردازند. این رفتارها و اقدامات قادر است تا تصمیم‌گیری‌های دولتی را با خواست و اراده مردم هماهنگ نماید (هابرماس، ۱۳۸۳، ص ۲۱۰).

۳. حوزه دولتی^۲: این حوزه، قدرت عمومی حکومت، قدرت غالب دولت، و نقطه مقابل حوزه عمومی است (هابرماس، ۱۳۸۵).

1. private sphere
2. state sphere

3. Public

بورژوازی داشتند) را می‌توان در سالن‌های قرن هجدهم فرانسه مشاهده کرد.

در بریتانیای کبیر، بر خلاف فرانسه، دربار هیچگاه نتوانست بر شهر تسلط کامل بیابد، اما پدید آمدن نهادهای جدید باعث سیطره هرچه بیشتر «شهر» شد. این نهادها به‌رغم تفاوتشان، کارکردهای اجتماعی یکسانی داشتند و بین سال‌های ۱۶۸۰ تا ۱۷۳۰، تبدیل به مراکز نقد شدند.

در آلمان عصر روشنگری، محافل بحث و انجمن‌های ادبی دو مورد از آن نهادهایی بودند که نقش حوزه‌های عمومی را ایفا می‌کردند. در مقایسه با سالن‌های فرانسوی و قهوه‌خانه‌های انگلیسی، این محافل، هم فعالیت کمتری داشتند و هم از لحاظ تعداد کمتر بودند. هدف اصلی این محافل ایجاد ارتباط و برابری بین افراد صاحب منزلت نابرابر بود.

در مجموع، نهادهای حوزه عمومی فرانسوی، انگلیسی و آلمانی، ویژگی‌های مشترکی داشتند: ۱. همه آن‌ها از روابط اجتماعی خاصی حمایت می‌کردند که در آن منزلت افراد اساساً اهمیتی نداشت؛ ۲. گفت‌وگو در این حوزه‌ها باعث شد عرصه‌هایی که تا آن روز مورد بحث قرار نگرفته بود موضوع نقد و مباحثه واقع شود؛ ۳. روندی که طی آن محصولات فرهنگی به کالا تبدیل شدند، عملاً به رشد و گسترش «عموم» تبدیل شدند (هابرماس، ۱۳۸۳، ص ۶۵-۶۸).

ورود مباحث حوزه عمومی به کتابداری، علم اطلاعات و کتابخانه‌های عمومی

مطالعات مربوط به کتابداری و علم اطلاعات و حوزه عمومی، پس از انتشار اثر مشهور [Habermas \(1962\)](#) (دگرگونی ساختاری حوزه عمومی: کاوشی در باب جامعه بورژوازی^۵) آغاز، و سپس این مفهوم به دیگر مناطق و کشورهای جهان گسترش یافته است. ارتباط بین حوزه عمومی و کتابخانه‌ها (و به‌طور خاص با کتابخانه‌های عمومی) را برای اولین بار در کتابی آلمانی‌زبان، اثر [Thauer & Vodosek \(1978\)](#) و سپس در مقاله‌ای از [Schuhböck \(1983\)](#) (که به عملکرد اجتماعی کتابخانه‌های آلمان و

با خواندن و بحث درباره محتوای آن‌ها، به داوری انتقادی خود می‌پرداخت (سیدعلوی، ۱۳۹۰). با این حال، حوزه عمومی در طی قرون گذشته، کم‌کم رو به افول نهاد. فروپاشی حوزه عمومی به دلیل دخالت دولت در امور خصوصی و جذب شدن جامعه در درون دولت صورت گرفت (هالوب، ۱۳۷۵، ص ۲۹).

[Habermas \(1989\)](#) معتقد بود که رسانه‌های جمعی جدید، مردم را به یک مصرف‌کننده صرف فرهنگ تبدیل می‌کنند، و دیدگاه انتقادی و مطالبه‌گر و اثرگذار را از آنها جدا می‌کند. همین امر، و سیطره مجدد دولت بر مردم به‌واسطه مطبوعات و رسانه‌های جمعی و گروهی خصوصی‌شده، که موجبات انحلال حوزه عمومی بورژوازی را فراهم آورده بود؛ باعث شد که شهروندان دیگر قادر به اظهار وجود و عرضه نظر و استدلال در ملاء عام نشوند.

بعدها هابرماس برداشت خود از نقش رسانه‌های جمعی برای توسعه و ایجاد دموکراسی را تغییر داد. او یک الگوی نظری برای دموکراسی لیبرال حوزه عمومی عرضه کرد. هابرماس با خلق و بسط نظریه کنش ارتباطی^۱، د صد احيای مجدد حوزه عمومی برآمد. در اینجا، حوزه عمومی دیگر از لحاظ مکانی مدنظر نیست، بلکه حوزه عمومی در جایی شکل می‌گیرد که امکان ایجاد "وضعیت کلامی ایده‌آل" یا به عبارت دیگر، "وضعیت آرمانی گفتار" یا گفت‌وگوی فارغ از اجبار میسر باشد ([Habermas, 1996: 360](#)). طبق این مدل، هرگونه تصمیم سیاسی باید مورد حمایت و تأیید اکثریت مردم قرار گیرد تا مشروع و قانونی شناخته شود ([Larsen, 2020](#)).

نهادهای حوزه عمومی

[Habermas \(1962\)](#) نخستین نهادهای حوزه عمومی را که در تضادی سیاسی-فرهنگی با دربار قرار داشت، سالن‌ها^۲ در فرانسه، قهوه‌خانه‌ها^۳ در انگلستان، و محافل بحث^۴ در آلمان معرفی می‌کند. نخستین نشانه‌های ادغام اشرافیت شهری با نویسندگان، هنرمندان و دانشمندان برجسته (افرادی که تبار

1. Communicative Action

2. Salons

3. Coffeehouse

4. Tischgesellschaft

5. The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society

(2000) **Bauman** را بررسی کردند. از سوی دیگر، افرادی مانند (1994) **Braman** به رابطه بین اطلاعات، قدرت و دموکراسی مبتنی بر نظر جامعه‌شناسان آلمانی همچون نیکلاس لومان^۳ پرداختند. برخی دیگر نیز به مقوله‌های جدیدی از مباحث جامعه و کتابخانه‌های عمومی، مانند تغییرات محیطی^۴ (Audunson, 1999)، اقلیت‌های ملی^۵ (Hansson, 2011)، تأثیر دولت بر توسعه کتابخانه‌های عمومی (Kann-Christensen, 2011) و ساختمان کتابخانه‌ها و توسعه شهری (Evjen, 2015) تکیه کرده‌اند.

از ابتدای قرن بیست و یکم، تعدادی از پژوهش‌ها مانند مطالعه (2008) **Varheim** از مفهوم سرمایه اجتماعی^۶، در رابطه با نقش کتابخانه‌ها به عنوان مکان‌های دارای پتانسیل اجتماع‌سازی^۷ استفاده کرده‌اند. برخی دیگر، به موضوع کتابخانه‌ها به عنوان مکان‌هایی با پتانسیل دموکراتیک پرداخته‌اند. نمونه‌های دیگر عبارت‌اند از: مفهوم مکان‌های ملاقات صمیمانه^۸ (Audunson, 2005)، کتابخانه عمومی به عنوان یک مکان^۹ (Aabø & Audunson, 2012)، کتابخانه‌های عمومی به عنوان یک مکان برای مردم^{۱۰} (Klinenberg, 2018)، مکان‌های ملاقات (Jochumsen, Rasmussen & Skot-Hansen, 2012)، کتابخانه‌های عمومی به عنوان مکان‌های سوم^{۱۱} (Audunson at Oldenburg, 1989)؛ (al. 2020)، مکان‌های برخورد اجتماعی^{۱۲} (Wiegand, 2015) و مفاهیم فضای عمومی و گفتمان عمومی در کتابخانه‌های عمومی^{۱۳} (Alstad & Curry, 2003). با ورود به قرن بیست و یکم، با توجه به تغییر نقش کتابخانه‌های عمومی و انجام برخی مطالعات تازه در سایر

تحولات ایجادشده در آن، پس از جنگ جهانی دوم پرداخته بود، می‌توان یافت. تا پیش از اینکه کتاب (1989) **Habermas** به زبان انگلیسی عرضه شود، هیچ مطالعه دیگری در این زمینه دیده نمی‌شود. تا اینکه در نخستین سال‌های دهه ۱۹۹۰ اولین متن انگلیسی‌زبان، این مفاهیم را مورد بررسی قرار داد. به این ترتیب، **Greenhalgh, Landry & Worpole** در سال ۱۹۹۳ در کتاب خود، مفهوم حوزه عمومی را به متون علم اطلاعات و کتابخانه‌های عمومی وارد کردند.

تا پایان دهه ۱۹۹۰ این حوزه مطالعاتی همچنان مغفول مانده بود، به نحوی که به جز مطالعات تاریخی و نظری (1995) **Webster**، **Emerik & Ørum**، **Vestheim** (1997)، **Williamson** (1998) به موارد دیگری نمی‌توان اشاره کرد. اما به مرور و با ترجمه کتاب (1962) **Habermas** به دیگر زبان‌ها و نفوذ آن به سایر مناطق، ارتباطات و مطالعات بیشتری بین کتابخانه‌های عمومی و حوزه عمومی ایجاد شد. تا جایی که در طی دو دهه گذشته و پس از سال ۲۰۰۰، پژوهشگران زیادی از مفهوم حوزه عمومی برای توصیف کتابخانه‌های عمومی در اروپا، آمریکای شمالی و آمریکای جنوبی استفاده کرده‌اند. **Wiegand** (2003) بیان می‌کند که در تحقیقات کتابداری و علم اطلاعات، نقش اجتماعی کتابخانه‌ها، و بررسی آن‌ها به عنوان فضاها، اجتماعی و مکان‌های ملاقات مورد غفلت واقع شده است. تجزیه و تحلیل محتوای مطالعات موجود در بازه زمانی ۱۹۶۵ تا ۲۰۰۵ این نکته را تأیید می‌کند (Tuomaala, Jarvelin & Vakkari, 2014). با این وجود، بعد از دهه ۱۹۹۰ تلفیق مطالعات جامعه‌شناسی و علم اطلاعات و انجام پژوهش‌های بین‌رشته‌ای در این زمینه آغاز شد. برخی از پژوهشگران علم اطلاعات مانند (2000) **Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen** (2007) به مفاهیم و رویکردهای جامعه‌شناسی مطرح‌شده توسط پیر بوردیو^۱ روی آوردند. پژوهشگرانی همچون (2012) **Area & Pessoa** مفاهیم گرفته‌شده از جامعه‌شناسان متأخر مدرنیته^۲ مانند (1990) **Giddens** و

³ Niklas Luhman

⁴ environmental change

⁵ national minorities

⁶ Social capital

⁷ building communities

⁸ low intensive meeting places

⁹ public library as a place

¹⁰ Palaces for the People

¹¹ Third Places

¹² places of sociable encounter

¹³ public space & public discourse

¹ Pierre Bourdieu

² sociologists of late modernity

(Audunson, 2005) در پژوهشی دیدگاه سیاست‌مداران، نمایندگان شوراهای محلی و تعدادی از کتابداران را نسبت به کتابخانه‌های عمومی بررسی کرد، وی به این نتیجه رسید که این کتابخانه‌های عمومی هستند که اطلاعات لازم را در زندگی روزمره در اختیار کاربران قرار می‌دهد. کتابداران کتابخانه را به‌عنوان مرکزی برای ارتقای برابری و دموکراسی در اولویت قرار دادند، اما نقش کتابخانه به‌عنوان محل برگزاری اجتماعات بسیار کم‌رنگ بود. به این معنا که کتابخانه‌های عمومی مورد مطالعه، هنوز به‌خوبی نتوانسته‌اند نقش یک حوزه عمومی را در جامعه ایفا کنند.

در مطالعه‌ای که توسط Goulding (2009) انجام شد، کتابخانه‌های عمومی نه تنها به‌عنوان محلی برای امانت یا خواندن کتاب‌ها و حتی محلی برای دسترسی به مطالب دیجیتال بود، بلکه یک مکان مهم اجتماعی است که تسهیلاتی برای رویدادهای مختلف جامعه فراهم می‌کند و به‌منزله یک نقطه دسترسی مناسب برای افراد، امکان برقراری ارتباط بین مردم و اجتماع را فراهم می‌کند. این یافته‌ها می‌تواند توسعه‌دهنده مفهوم حوزه عمومی در کتابخانه‌های عمومی باشد.

در پژوهشی دیگر، Jochumsen, Skot-Hansen & Rasmussen (2012)، به این نتیجه دست یافتند که کتابخانه‌های عمومی توانایی حمایت از چهار فضای متفاوت را دارند: ۱. فضای الهام^۲، ۲. فضای یادگیری^۳، ۳. فضای جلسه^۴ و ۴. فضای نمایشی^۵. این مدل می‌تواند یک ابزار مفید برای ساخت، طراحی، توسعه و بازآرایی کتابخانه‌های عمومی به‌عنوان مکان‌های ملاقات و فراهم‌آوری حوزه‌های عمومی باشد.

کشورهای جهان و نفوذ این مفهوم به انبوه مطالعات پژوهشگران، نیاز اجتماعی به تحقیق در مورد حوزه عمومی، به دلیل وضعیت ناپایدار، نامشخص و مضطرب جامعه در نتیجه رخدادهای سیاسی، اقتصادی و فناورانه در سراسر جهان، گسترش و توسعه یافت (Crespy, 2013)؛ (Felicetti, 2016).

به این ترتیب، کتابخانه‌های عمومی به‌عنوان واسطه‌ای عمل می‌کنند که شهروندان را به مباحث مسائل اجتماعی و سیاسی متصل می‌کنند (Buschman, 2003: 120-121). (McCook, 2003: 188-193) دریافت که کتابخانه‌های عمومی از طریق نقش خود به‌عنوان مکان‌های ملاقات، از حوزه عمومی پشتیبانی می‌کنند. همچنین کتابخانه‌های عمومی می‌توانند نگرانی و دغدغه مشترک^۱ را در جامعه ایجاد کنند. کتابخانه‌های عمومی قادرند تا از طریق تعامل شهروندان با کارکنان و آموزش‌های مدنی، از حوزه عمومی حمایت کنند. (Aabo, Audunson & Varheim, 2010) نیز تأکید کردند که کتابخانه‌های عمومی، در نقش خود به‌عنوان مکان‌های ملاقات، از حوزه عمومی حمایت می‌کنند و چنین نیست که فقط به‌عنوان مکان‌های سوم و محل اجتماعات صرف باشند (Leckie & Hopkins, 2002: 327). از دیدگاه Morrison (2010) کتابخانه‌های عمومی از یک حوزه عمومی حمایت می‌کنند که در آن ارزش‌ها و منافع شهروندان به حقوق دولتی تبدیل می‌شوند. از سوی دیگر، (Richards, Wiegand & Dalbello, 2015: 70) و (Black & Hoare, 2006: 7) در بررسی‌های تاریخی خود از تحولات کتابخانه‌های عمومی، اظهار داشتند که کتابخانه‌های عمومی بخشی از زیرساخت‌های حوزه عمومی جوامع مدرن را تشکیل می‌دهد.

مروری بر متون

مطالعاتی که به‌طور خاص کتابخانه‌های عمومی و حوزه عمومی را بررسی کرده‌اند:

۲. inspiration space
۳. learning space
۴. meeting space
۵. performative space

۱. common concern

شهروندی، فراهم‌کننده اطلاعات لازم زندگی روزمره، ارتقادهنده یکپارچگی، ارتقادهنده نوآوری و خلاقیت، تأمین‌کننده مکان‌های ملاقات و بحث، گفت‌وگوی عمومی. تحقق این موارد در کتابخانه‌ها می‌تواند آن‌ها را به مثابه نهادهای حوزه عمومی تلقی کند. این امر نشان می‌دهد که کتابخانه‌های عمومی هنوز می‌توانند به‌منزله نهادهای حوزه عمومی و مکان‌های ملاقات در سطح اجتماع معرفی شوند. مرور متون نشان می‌دهد که در خارج از کشور، مطالعاتی در پیوند بین کتابخانه‌های عمومی و حوزه عمومی وجود دارد، اما جست‌وجوی عمیق‌نگارندگان این مقاله در مجلات علمی و پایگاه‌های اطلاعاتی نشان می‌دهد که این مطالعات در داخل کشور هیچ سهمی ندارند و تاکنون کتابخانه‌های عمومی و حوزه عمومی بررسی نشده است.

عرصه‌های حوزه عمومی در کتابخانه عمومی

چشم‌انداز حوزه عمومی در کتابخانه‌های عمومی می‌تواند بر نحوه قانونی‌سازی و مشروعیت‌بخشی به مسائل و امور اجتماعی، و از راه‌های عادلانه مورد پذیرش و خواست عموم قرار گیرد. به این معنا، امور اجتماعی از طریق خرد جمعی و به‌واسطه عرضه در مکان‌هایی عمومی مانند کتابخانه‌های عمومی، به‌عنوان اندیشه‌ای مورد پذیرش جامعه، قرار می‌گیرد. تبدیل کتابخانه‌های عمومی به مراکز حوزه عمومی در جامعه، می‌تواند روشی مؤثر برای بیان ارزش‌ها و جایگاه سیاسی و اجتماعی این کتابخانه‌ها قرار بگیرد.

کتابخانه‌های عمومی در حوزه عمومی می‌توانند سه عرصه گفتمانی شامل عرصه دولت (حاکمیت) و مدیریت^۹، عرصه قانونی‌سازی/ مشروعیت^{۱۰} و عرصه اشتراکات و یکپارچگی^{۱۱} را نشان دهند. عرصه «حاکمیت» جایی است که کنشگران و شهروندان با نظام کتابخانه ارتباط برقرار می‌کنند. در این بُعد مشخص می‌شود آیا در سطح جامعه، ارزش‌ها و منافع عمومی منعکس شده است یا خیر. در این عرصه، افکار

از سوی دیگر، در مطالعه [Vakkari, Aabø, Audunson, Huysmans & Oomes \(2014\)](#) نقش کتابخانه‌ها در برانگیختن و حمایت علاقه مخاطب به تاریخ و جامعه و تأثیر ویژه آن‌ها در زمینه مشارکت در مباحث اجتماعی نشان داده شد. نتایج نشان داد هنوز ارزش‌ها و کارکردهای اجتماعی کتابخانه‌ها و پشتیبانی کتابخانه‌های عمومی از نهادهای حوزه عمومی به‌خوبی درک و اثبات نشده است.

در پژوهشی دیگر، [Widdersheim & Koizumi \(2016\)](#) به مدل‌سازی مفهومی حوزه عمومی در کتابخانه‌های عمومی پرداختند. تحلیل داده‌های کیفی، منجر به شناسایی و استخراج شش بُعد از حوزه عمومی در کتابخانه‌های عمومی شد. شامل: معیارهای اصلی^۱، حوزه عمومی داخلی^۲، حوزه عمومی خارجی^۳، ایجاد و سازماندهی گفتمان^۴، مشروعیت‌بخشی و قانونی‌سازی^۵ و تسهیل گفتمان^۶، در نهایت، این شش بُعد قادرند تا عرصه‌های گفتمانی خاصی را در سطح جامعه عرضه کنند.

تحلیل‌های برآمده از مقاله [Widdersheim & Koizumi \(2017\)](#) نشان داد حوزه‌های عمومی، کنشگران^۷ کتابخانه را اداره و از آنها استفاده می‌کنند و به آن مشروعیت می‌بخشند؛ و در بعد حوزه خصوصی، کنشگران، خدمات شخصی را مبادله و از قدرت اقتصادی استفاده می‌کنند.

یافته‌های پژوهش [Audunson and at al. \(2019\)](#) برداشت‌های گوناگونی از نقش کتابخانه‌های عمومی به‌عنوان نهادهای حوزه عمومی در شش کشور اروپایی به شرح زیر نشان داد: پشتیبان و حامی یادگیری، ارتقادهنده اوقات فراغت مفید، مروج برابری دیجیتالی^۸، فراهم‌کننده اطلاعات

1. core criteria

2. internal public sphere

3. external public sphere

4. collect and organize discourse

5. perform legitimation processes

6. facilitate discourse

7. actors

8. promoter of digital equality

9. governance and management

10. legitimation

11. commons

شکل ۲- عرصه‌های حوزه عمومی در کتابخانه‌های عمومی

در شکل ۲ نظام کتابخانه در محیط واقع شده است. محیط از کنشگران، نظام سیاسی و سیستم تولید رسانه تشکیل شده است. این سیستم‌ها تا حدودی با یکدیگر و نیز با کتابخانه هم‌پوشانی و تلاقی دارند. هر یک از این سه عرصه حوزه عمومی در کتابخانه‌های عمومی، با این موجودیت‌های محیطی، به شکل متفاوتی در ارتباط هستند.

چالش‌های پیش روی کتابخانه‌های عمومی در

پشتیبانی از حوزه عمومی

مأموریت سنتی کتابخانه‌های عمومی، حمایت از خودآموزی شهروندان به منظور ظهور و تحقق جامعه مردم‌سالار است، اما این امر در بسیاری از جوامع مغفول مانده یا از ارزش و اعتبار آن کم شده است. علت آن هم‌سازگاری فضای این مکان‌ها با فضاهای باز و تصمیمات دولتی است. به عبارت دیگر، فضاهای باز و قابل دسترس شهری برای عموم (مانند کتابخانه‌های عمومی)، که می‌توانند عرصه‌هایی باشند برای بیان آزادانه ایده‌ها، با منافع خصوصی یا دخالت‌های دولتی گره خورده‌اند. در نتیجه، تمایل عموم، برای جذب به این مکان‌های کنترل‌شده و به ظاهر امن و عمومی (اما در باطن خصوصی) به چالش کشیده شده است (Alstad, & Curry, 2003).

در مفهوم حوزه عمومی، قرار بر این است که کتابخانه‌های عمومی مؤسساتی باشند که کاربران بتوانند تمامی نظرها و دیدگاه‌های مربوط به یک موضوع را فارغ از هرگونه جانبداری، استخراج و استنتاج کنند. به همین دلیل، کتابخانه‌های عمومی همواره با یکی از مصادیق بارز وجود

عمومی پیرامون جامعه در نظام کتابخانه جریان می‌یابد و در ادامه بر تصمیم‌گیری‌ها و سیاست‌های کتابخانه و ایجاد گفتمان تأثیر می‌گذارند. عرصه «مشروعیت» بر تأیید یا رد تصمیمات دولت و نهادهای حاکمیتی می‌پردازد. از طریق این عرصه، نهادها و کنشگران خصوصی و غیردولتی بسیج می‌شوند تا در خصوص تفکر و جو حاکم بیندیشند و صلاح آن را با منافع عمومی بسنجند. عرصه مشروعیت، بقای مادی و اثربخشی و ارزش فعالیت‌های حوزه عمومی را تضمین می‌کند. اما در عرصه «اشتراکات» که شاید پیچیده‌ترین عرصه ارتباطی در کتابخانه‌ها باشند، کتابخانه به عنوان واسطه‌ای بین کنشگران و سیستم سیاسی عمل می‌کند. این عرصه جایی است که کنشگران از کتابخانه برای نیل به اهداف فرهنگی و سیاسی استفاده می‌کنند (Widdersheim, 2015). بنابراین حوزه عمومی، رابطه‌ای پیچیده و سه جانبه با نظام‌های کتابخانه‌های عمومی دارند.

این عرصه‌ها به مسائل و مشکلات مطرح در سطح جامعه مربوط می‌شوند، که کتابخانه‌های عمومی قادر خواهند بود با حل آن چالش‌ها، ارتباط و پیوندی مستحکم بین کتابخانه و اجتماع برقرار سازند. در واقع با استفاده از ظرفیت این کانال‌ها، کتابخانه به صورت یک سیستم باز عمل می‌کند و در ارتباطی دوسویه با جامعه قرار می‌گیرد. ارتباطی که روندها و رویه‌های اجتماعی بر عملکرد کتابخانه، و عملکرد کتابخانه بر وضعیت جامعه تأثیر می‌گذارد.

این سه عرصه مرز بین نظام کتابخانه و محیط آن است. در واقع این عرصه‌ها باعث برقراری ارتباط بین کتابخانه و محیط می‌شود. بر اساس شکل ۲، گروه‌ها، کنشگران و نظام‌های غیرکتابخانه‌ای که در محیط کتابخانه قرار دارند، به شهروندان، گروه‌های جامعه و بوروکراسی مربوط می‌شود. هر عرصه‌ای از حوزه عمومی با این موجودیت‌های محیطی^۱ ارتباط متقابلی دارند (Widdersheim & Koizumi, 2016).

^۱. environmental entities

رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی و تولید محتوای صحیح و معتبر، یک حوزه عمومی و فضای آزاد و باز برای تمامی اقشار جامعه ایجاد کنند. به عبارت دیگر، این مکان‌ها، قادرند اطلاعات موثق و مورد اعتماد برای جامعه محلی خود فراهم کنند تا افراد از طریق آن، به صحت‌سنجی دیدگاه‌های موجود بپردازند. (Carlsson (2015) در مطالعه خود تأکید کرد که کتابخانه‌های عمومی مکان‌ها و ابزارهایی هستند که باعث ارتقای مشارکت اجتماعی کاربران می‌شوند.

کتابخانه‌های عمومی لازم است که با نفوذ در حوزه‌های عمومی، فقط مرکزی ساده برای سرگرمی و کسب و تجربه اطلاعات نباشند، بلکه می‌توانند روندهای نادرست اجتماعی را نیز خنثی کنند. در غیر این صورت، باید انتظار داشت که کتابخانه‌های عمومی در چنین فضاهایی، جای خود را به مکان‌های آزاد دیگری مانند مراکز خرید، پارک‌ها، قهوه‌خانه‌ها و ... بدهند.

نتیجه‌گیری

اصطلاح حوزه عمومی، بیش از همه توسط یورگن هابرماس استفاده، و گسترش یافته است. هابرماس، فیلسوف و نظریه‌پرداز اجتماعی و سیاسی آلمانی، و یکی از متفکران مکتب فرانکفورت در قرن بیستم محسوب می‌شود. او در سال ۱۹۶۲ میلادی در رساله دکتری خود، یک واژه آلمانی^۲ را برای اشاره به حوزه عمومی به کار برد. تا اینکه در سال ۱۹۸۹، معادل انگلیسی^۳ حوزه عمومی مورد استفاده قرار گرفت.

یک حوزه عمومی کارآمد و فعال، یکی از پیش‌شرط‌های اساسی جوامع مردم‌سالار است. در این جوامع، حوزه‌های عمومی از قدرت بالایی برخوردارند و سهم به‌سزایی در تصمیم‌گیری‌های دولتی دارند. کتابخانه‌های عمومی به‌عنوان مراکزی که زمینه‌ساز یک حوزه عمومی پایدار است، با عرضه اطلاعات، دانش و ترویج مباحث فرهنگی و اجتماعی، در عرصه‌های بحث و گفت‌وگوی عمومی و پرورش شهروندان روشنفکر و آگاه فعالیت می‌کنند.

حوزه‌های عمومی که همان دوری از سانسور، آزادی بیان و دسترسی آزادانه به اطلاعات است، مواجهه بوده‌اند (Audunson et al. 2019). پس کتابداران و کتابخانه‌ها باید سیاست‌هایی را اتخاذ کنند که هم‌زمان با دفاع از آزادی بیان به جامعه و دولت نیز احترام بگذارند (Sturges, 2006).

شمول اجتماعی^۱ و دسترسی برابر به اطلاعات نیز یکی دیگر از مباحثی است که ممکن است کتابخانه‌های عمومی در مواجهه با آن همواره با چالش روبه‌رو شوند. دسترسی برابر به اطلاعات برای تمامی اقشار جامعه و فراهم‌آوردن شرایط دولت الکترونیک، و تمرکز یکسان بر گروه‌های حاشین‌نشین، مهاجر و اقلیت‌ها (Goldthorpe, 2007)، همگی عواملی است که برای تبدیل کتابخانه عمومی به یک حوزه عمومی پایدار ضروری است.

از سوی دیگر (Fraser 1990) تعبیر هابرماس از حوزه عمومی را به چالش کشید و اظهار داشت که حوزه‌های عمومی همیشه و همه‌جا، برای همه‌باز و آزاد نبوده است. برخی از گروه‌ها، از جمله زنان، اقلیت‌های جنسی، اقلیت‌های قومی و ...، در دوره‌های زمانی و مکان‌های مختلف، همواره از کتابخانه‌های عمومی خدمات یکسان دریافت نکرده‌اند، در نتیجه این مکان‌ها برای تبدیل یا پشتیبانی از مفهوم حوزه عمومی ناکام بوده‌اند.

پس از او، (Newman 2007) هم بیان می‌کند که کتابخانه‌های عمومی در خدمت فرهنگ خاص ملی و قواعد از پیش مشخص‌شده دولت قرار می‌گیرد و ممکن است از هر آنچه که ملت به آن می‌اندیشد، دوری بجوید و تنها آنچه را ترویج دهد که خود صحیح می‌داند. او توضیح می‌دهد که چگونه کتابخانه‌های عمومی در دهه‌های اول پس از جنگ جهانی دوم بر مفهوم فرهنگ ملی یکپارچه تأکید می‌کردند و به‌صورت نامحسوس به سرکوب فرهنگ‌های گروه‌های اقلیت می‌پرداختند

فضای مجازی هم یکی دیگر از عواملی است که قادر است بر کتابخانه‌های عمومی و حوزه‌های عمومی تأثیر بگذارد. کتابخانه‌های عمومی می‌توانند با حضور و نفوذ خود در

². öffentlichkeit

³. public sphere

¹. socially inclusive

با انتقاد از تصمیمات دولتی و مشروعیت‌بخشی به امور پرداخته شود. این امر یک تناقض ایجاد می‌کند. در واقع آن هنگام که حاکمیت به اداره کتابخانه‌های عمومی بپردازد، دیگر نمی‌توان انتظار داشت که کتابخانه را به‌عنوان نهادی منتقد پیش روی داشته باشیم. بنابراین، لازمه فعالیت کتابخانه عمومی به‌عنوان مرکزی اجتماعی یا به‌عنوان پشتیبان یا بخشی از حوزه عمومی، استقلال آن از دولت و تصمیمات دولتی و حاکمیتی است.

کتابخانه‌های عمومی به‌واسطهٔ جو حاکم و فضای ویژه آن و آنچه که همواره در ذات خود جهت فراهم‌آوری مکان ملاقات، و نیز خدمات‌رسانی و تعامل با شهروندان دارد، و از آنجایی که ماهیت کتابخانه‌های عمومی عاری از فشار و به دور از نظارت و اضطراب حاکمیت و آمریت دولت است، نقش مهمی در ایجاد و ترویج حوزه عمومی دارد. کتابخانه‌های عمومی با توسعه برابری و عدالت همگانی، آزادی بیان و اندیشه، تسهیل، ایجاد و جهت‌دهی به گفت‌وگو، تعامل با عموم، در کنار شکل‌دهی به افکار عمومی و ایجاد خرد جمعی، به‌عنوان یکی از زیرساخت‌های یک حوزه عمومی محسوب می‌شود.

در کل، مرور مطالعات موجود در زمینه کتابخانه‌های عمومی و حوزه عمومی نشان داد که پژوهش‌های مربوط به آن را می‌توان به دو دسته موضوعی تقسیم کرد: ۱. ادبیاتی که به بررسی چگونگی عملکرد کتابخانه‌ها به‌عنوان زیرساخت حوزه عمومی پرداخته‌اند، و ۲. ادبیاتی که کتابخانه‌های عمومی را به‌منزلهٔ یک حوزه عمومی بررسی کرده‌اند.

در پایان باید اذعان کرد که قبل از اینکه کتابخانه‌های عمومی به‌صورت عملیاتی و کاربردی، با کاربست نظریه حوزه عمومی یورگن هابرماس به مراکز اجتماعی تبدیل شوند، لازم است تا ابتدا از لحاظ نظری مطالعات متمرکز انجام شود تا به یک الگوی واحد و مشترک دست یافت. در واقع باید از نظر تئوری به انسجام لازم رسید، سپس بر اساس آنچه که به‌دست آمده یک مدل عملیاتی برای پیمودن مسیر ارائه شود تا در نهایت، کتابخانه‌های عمومی به مکانی برای استفاده دائم، روزمره و محلی برای ملاقات شهروندان با یکدیگر و برقراری ارتباط، تبادل عقیده، به اشتراک‌گذاری و اظهار نظر،

پژوهش‌های انجام‌شده نشان می‌دهد که کتابخانه‌ها، و به‌خصوص کتابخانه‌های عمومی، به‌منزلهٔ مراکز حوزه عمومی و یا حامی و پشتیبان حوزه عمومی عمل می‌کنند. وقتی که کتابخانه‌های عمومی، به مکانی برای ایجاد و حفظ همبستگی، تعلق و احساس نیاز در بین شهروندان تبدیل می‌شود، با گذر زمان به‌عنوان محلی برای بحث منطقی و عقلانی در مورد مسائل گوناگون جمعی و اجتماعی برای جوامع مردم‌سالار نیز اهمیت پیدا می‌کند. کتابخانه‌های عمومی می‌توانند میراث فرهنگی محلی و ملی را برای استفاده عمومی، گردآوری، محافظت، نگهداری و در معرض نمایش و تبلیغ قرار دهند و آنها را به متقاضیان خود عرضه کنند و اطلاعاتی را بیان کنند که شهروندان بتوانند در مباحث عمومی و در اجتماعات خود از آن‌ها بهره بگیرند.

در جوامع مردم‌سالار، مردم باید بتوانند مکانی داشته باشند که در آن آزادانه گرد یکدیگر جمع شوند و بدون نظارت و فشار، در مورد آنچه که در روز بر آن‌ها گذشته به بحث و گفت‌وگو بنشینند. گذشته از مسائل و اتفاقات شخصی، این مکان‌ها می‌توانند فضاهایی را فراهم آورند که در آن، مباحث علمی، سیاسی و اجتماعی، میان شهروندان به راه بیفتد. چنانچه کتابخانه‌های عمومی به‌عنوان حوزه‌های عمومی معرفی شوند، یا از این حوزه‌ها پشتیبانی کنند، قادرند فضای گفت‌وگویی در جامعه ایجاد و شهروندان را به گفت‌وگو و مباحثه انتقادی و عمومی با یکدیگر تشویق کنند تا از دل این گفت‌وگوها، بحث‌ها و تبادل نظرهای لایه‌های دولتی و حاکمیتی را جهت دهند و آنچه که در ذهن جمع وجود دارد، به تصمیم‌گیرنده اجتماع انتقال دهند و در نهایت، به نظر و خواست جامعه عمل شود. این‌ها مباحثی است که در حوزه‌های عمومی به‌خوبی قابل مشاهده است.

یورگن هابرماس یکی از فیلسوفان مکتب فرانکفورت (هالوب، ۱۳۷۵)، و نظریه‌پرداز حوزه عمومی از جمله نظریات انتقادی است (ابراهیمی‌مینق، امیری و عامری، ۱۳۸۶). از این رو، یکی از چالش‌هایی که ممکن است وجود داشته باشد، این است که در بسیاری موارد، کتابخانه‌های عمومی توسط دولت و نهادهای حاکمیتی اداره شده‌اند. در عین حال، در مراکز حوزه عمومی هم انتظار بر این است که

کسب اطلاعات، معلومات و دانش در زمینه‌های گوناگون

تبدیل شوند.

References

مآخذ

- Aabo, S., Audunson, R., & Varheim, A. (2010). How do public libraries function as meeting places? *Library & Information Science Research*, 32 (1), 16-26.
- Aabø, S. & Audunson, R. (2012). Use of library space and the library as place. *Library & Information Science Research*, 34 (2), 138-149.
- Alstad, C. & Curry, A. (2003). Public space, public discourse, and public libraries. *Libres*, 13 (1), 1-19. Andersen, J. & Skouvig, L. (2006). Knowledge organization: a sociohistorical analysis and critique, *Library Quarterly*, 76 (3), 300-322.
- Area, M. M. & Pessoa, M. T. R. (2012). From solid to liquid: new literacies to the cultural changes of web 2.0. *Comunicar*, 19 (38), 13-20.
- Audunson, R. (1999). Between professional field norms and environmental change impetuses. *Library & Information Science Research*, 21 (4), 523-552.
- Audunson, R. (2001). How do Politicians and Central Decision-Makers View Public Libraries? The case of Norway, *International Federation of Library Associations & Institutions*, 31(2): 174–182.
- Audunson, R. (2005). The public library as a meeting-place in a multicultural and digital context: the necessity of low-intensive meeting-places. *Journal of Documentation*, 61 (3), 429-441.
- Audunson, R. A., Aabo, S., Blomgren, R., Hobohm, H. C., Jochumsen, H., Khosrowjerdi, M., Varheim, A. V. (2019). Public libraries as public sphere institutions: A comparative study of perceptions of the public library's role in six European countries. *Journal of Documentation*, 75 (6), 1396-1415.
- Audunson, R., Aabø, S., Blomgren, R., Evjen, S., Jochumsen, H., Larsen, H., Rasmussen, C.H., Vårheim, A., Johnston, J. & Koizumi, M. (2019). Public libraries as an infrastructure for a sustainable public sphere: A comprehensive review of research. *Journal of Documentation*, 75 (4), 773-790.
- Audunson, R., Andresen, H., Fagerlid, C., Henningsen, E., Hobohm, H-C, Jochumsen, H, Larsen, H. (2020). Physical places and virtual spaces. Libraries, archives and museums in a digital age. In R. Audunson, H. Andresen, C. Fagerlid, E. Henningsen, H-C Hobohm, H. Jochum-sen, H. Larsen, & T. Vold (Eds.), *Libraries, Archives and Museums as Democratic Spaces in a Digital Age*. De Gruyter Saur, Munich.
- Bauman, Z. (2000). *Liquid Modernity*, Polity Press, Cambridge.
- Birdi, B., Wilson, K. & Cocker, J. (2008). The public library, exclusion and empathy: A literature review. *Library Review*, 57 (8), 576–592.
- Black, A. & Muddiman, D. (1997). *Understanding Community Librarianship: The Public Library in Post-modern Britain*. Aldershot: Avebury.
- Black, A., & Hoare, P. (2006). Libraries and the modern world. In A. Black & P. Hoare (Eds.), *The Cambridge history of libraries in Britain and Ireland*, 3, 7-18, Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Braman, S. (1994). The autopoietic state: communication and democratic potential in the net. *Journal of the American Society for Information Science*, 45 (6), 358-368.
- Buschman, J. E. (2003). *Dismantling the Public Sphere: Situating and Sustaining Librarianship in the Age of the New Public Philosophy*, Libraries Unlimited, Westport, CT.
- Buschman, J. E. (2005). On libraries and the public sphere. *Library Philosophy & Practice*, 7 (2), 1-8.

- Carlsson, H. (2015). Researching Public Libraries and the Social Web, 2006-2012. *Journal of Documentation*, 71 (4), 632-649.
- Crespy, A. (2013). Deliberative democracy and the legitimacy of the European Union: a reappraisal of conflict, *Political Studies*, 62 (1), 81-98.
- Ebrahimi Minaq, J., Amiri, M., Ameri, M. (2008). Frankfurt School and Critical Theory (Opinions and Theories). *SOCIAL SCIENCES BULLETIN*. 1 (4), 65-86. [In Persian]
[ابراهیمی‌مینق، جعفر؛ امیری، محمد؛ عامری، مهدی (۱۳۸۶)]. مکتب فرانکفورت و نظریه انتقادی (آراء و نظریه‌ها). پژوهشنامه علوم اجتماعی، ۱ (۴)، صص ۶۵-۸۶.]
- Emerek, L., & Ørum, A. (1997). The conception of the bourgeois public sphere as a theoretical background for understanding the history of Danish public libraries. In N. W. Lund (Ed.), *Nordic Yearbook of Library, Information, and Documentation Research* (Vol. 1, pp. 27-57). Oslo, Norway: Novus.
- Evjen, S. (2015). The image of an institution: politicians and the urban library project. *Library & Information Science Research*, 37 (1), 28-35.
- Fraser, N. (1990). Rethinking the public sphere: a contribution to the critique of actually existing democracy, *Social Text*, 25/26, 56-80.
- Felicetti, A. (2016). *Deliberative Democracy and Social Movements: Transition Initiatives in the Public Sphere*, Rowman & Littlefield International, London.
- Giddens, A. (1990). *The Consequences of Modernity*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Goldthorpe, J. D. (2007). Can Scottish Public Libraries Claim They Are Socially Inclusive of All Minority Groups when Lesbian Fiction is still so Inaccessible? *Journal of Librarianship and Information Science*, 39 (4), 234 – 248.
- Goulding, A. (2009). Engaging with community engagement: Public libraries and citizen involvement. *New Library World*. 110 (1/2), 37-51.
- Greenhalgh, L., Landry, C., & Worpole, K. (1993). *Borrowed time? The future of public libraries in the UK*. Gloucestershire, UK: Comedia.
- Habermas, J. (1962). *Strukturwandel der Öffentlichkeit: Untersuchungen zu einer Kategorie der bürgerlichen Gesellschaft*. Frankfurt a. M.: Suhrkamp.
- Habermas, J. (1989). *The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society*, Thomas Burger, Cambridge Massachusetts: The MIT Press, Translation from the original German, published, 1962.
- Habermas, J. (1996). *Between Facts and Norms: Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Habermas, J. (2004). *The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society*. (Jamal Mohammadi, Trans.). Tehran: Agah. (Original Work Publish 1989) [In Persian]
[هابرماس، یورگن (۱۳۸۳)]. دگرگونی ساختاری حوزه عمومی: کاوشی در باب جامعه‌ی بورژوازی. (جمال محمدی، مترجم). تهران: آگاه.]
- Habermas, J. (2006). *Public sphere*. (Javad Kargarazi, Trans.). *Public Law Studies Quarterly* . 2: 42-47. [In Persian]
[هابرماس، یورگن (۱۳۸۵)]. حوزه عمومی. ترجمه جواد کارگزار. فصلنامه حقوق عمومی. ۲، ۴۲-۴۷.]
- Hansson, J. (2011). Public libraries and the national minorities of Sweden – results of a national survey. *New Library World*, 112 (9/10), 406-415.
- Hart, G. (2007). Social capital: A fresh vision for public libraries in South Africa? *South African Journal of Libraries and Information Science* 73(1), 14–24.
- Holub, R. (1997). *Jürgen Habermas: Criticism in the public sphere (Habermas' philosophical controversies with the Poppers, Gadamer, Luhmann, Lyotard, Derrida, and*

- others). (Hossein Bashirieh, Trans.). Tehran: Nashr-e-Ney. (Original Work Publish 1989) [In Persian]
- [هالوب، رابرت (۱۳۷۵). یورگن هابرماس: نقد در حوزه عمومی (مجادلات فلسفی هابرماس با پوپری ها، گادامر، لومان، لیوتار، دریدا و دیگران). مترجم: حسین بشیریه. تهران: نشر نی].
- Hvenegaard Rasmussen, C. and Jochumsen, H. (2000). Fremtidens rummelige bibliotek. *Viden Om*, 2, 4-7.
 - Hvenegaard Rasmussen, C. and Jochumsen, H. (2007). Problems and possibilities: the public library in the borderline between modernity and late modernity. *The Library Quarterly*, 77 (1), 45-59.
 - IFLA (2020). *IFLA guidelines: Public library service* (Pazouki, Fatemeh; Hassanzadeh, Maryam; Qasempour, Sakineh, Trans.). Tehran: Chapar. [In Persian]
 - [ایفلا (۱۳۹۹). رهنمودهای ایفلا: خدمت کتابخانه عمومی (پازوکی، فاطمه؛ حسن‌زاه، مریم؛ قاسم‌پور، سکینه؛ مترجمان). تهران: چاپار].
 - Jochumsen, H., Rasmussen, C. H., Skot-Hansen, D. (2012). The four spaces – a new model for the public library, *New Library World*, 113 (11/12), 586 - 597.
 - Kann-Christensen, N. (2011). National Strategies for Public Library Development: Danish and Swedish Models for Project Funding, Centre for Cultural Policy Studies, 14 (1/2), 33-50.
 - Klinenberg, E. (2018). *Palaces for the People. How to Build a More Equal and United Society*. London: The Bodley Head.
 - Koizumi, M., Larsen, H. (2019). Public libraries and democracy in the Nordic model. In Gašo, G., Ranogajec, M. G., Žilić, J., & Lundman, M. (Eds) Information and technology transforming lives: connection, interaction, innovation. Proceedings of the XXVII Bobcatsss Symposium, pp. 452-457, Osijek, Croatia, BOBCATSSS.
 - Kranich, N. (2005). *Libraries & Democracy: The Cornerstones of Library*. Chicago, IL: American Library Association.
 - Larsen, H. (2020). Theorizing Public Libraries as Public Spheres in Library and Information Science. In: Sundqvist A., Berget G., Nolin J., Skjerdingsstad K. (eds) *Sustainable Digital Communities*. iConference 2020. Lecture Notes in Computer Science, vol 12051. Springer, Cham.
 - Leckie, G. J. & Buschman, J. E. (2007). Space, place, and libraries: an introduction", in Buschman, J. E. & Leckie, G. J. (Eds), *The Library as Place: History, Community, and Culture*, Libraries Unlimited, Westport, CT, pp. 3-25.
 - Leckie, G. J. & Hopkins, J. (2002). The public place of central libraries: findings from Toronto and Vancouver, *Library Quarterly*, 72 (3), 326-372.
 - McCabe, R. B (2001). *Civic Librarianship: Renewing the Social Missions of the Public Library*. Lanham, MD: Scarecrow Press.
 - McCook, K. d. I. P. (2003). Suppressing the commons: misconstrued patriotism vs psychology of liberation, *Reference and User Services Quarterly*, 43 (1), 14-17.
 - McCook, K. d. I. P. (2004). *Introduction to Public Librarianship*, Neal-Schuman, New York, NY.
 - McKenzie, K. (2010). The Future of the Public Library. *INFO*, 8, 1-23.
 - Melton, J. (2001). *The Rise of the Enlightenment Europe*, Cambridge: Cambridge University.
 - Morrison, H. (2010). The role of the research library in an emerging global public sphere, *LIBER Annual Conference, Aarhus University, Denmark, June 29*.
 - Newman, J. (2007). Re-mapping the public. *Cultural Studies*, 21 (6), 887-909.

- Nowzari, H. (2002). *Re-reading Habermas (Income to the Opinions, Thoughts, and Theories of Jürgen Habermas)*. Tehran: Nashr-e-Cheshmeh. (Original Work Publish 1929) [In Persian]
[نوذری، حسینعلی (۱۳۸۱). بازخوانی هابرماس (درآمدی بر آراء، اندیشه‌ها و نظریه‌های یورگن هابرماس). تهران: نشر چشمه].
- Oldenburg, R. (1989). *The Great Good Place: Cafés, Coffee Shops, Bookstores, Bars, Hair Salons, and Other Hangouts at the Heart of a Community*. Paragon House, New York.
- Pateman, J. & Vincent, J. (2010) *Public Libraries and Social Justice*. Farnham: Ashgate.
- Richards, P. S., Wiegand, W. A., & Dalbello, M. (2015). *A history of modern librarianship: Constructing the heritage of western cultures*. Santa Barbara, CA: Libraries Unlimit
- Rothbauer, P. (2007). Locating the library as place among lesbian, gay, bisexual, and queer patrons”, in Buschman, J.E. and Leckie, G.J. (Eds), *The Library as Place: History, Community, and Culture*, Libraries Unlimited, Westport, CT, pp. 101-115.
- Schuhböck, H. P. (1983). Die gesellschaftliche funktion von bibliotheken in der bundesrepublik deutschland: zur neueren diskussion nach 1945 (The societal function of libraries in the Federal Republic of Germany: the recent discussion since 1945)”, *Bibliothek Forschung und Praxis*, 7 (3), 203-222.
- Seyed Alavi, M. (1390). *Public sphere in cyberspace: factors related to the formation of public domain on the Internet*. PhD Thesis in Social Communication Sciences, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran. [In Persian]
[سیدعلوی، مسعود (۱۳۹۰). حوزه عمومی در فضای مجازی: عوامل مرتبط با شکل‌گیری حوزه عمومی در اینترنت. پایان‌نامه دکتری علوم ارتباطات اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران].
- Sturges, P. (2005). Understanding cultures, and IFLA’s freedom of access to information and freedom of expression (FAIFE) core activity, *Journal of Documentation*, 61 (2), 296-305.
- Thauer, W., & Vodosek, P. (1978). *Geschichte der Öffentlichen Bücherei in Deutschland [History of the public library in Germany]*. Wiesbaden, West Germany: Otto Harrassowitz.
- Tuomaala, O., Järvelin, K. & Vakkari, P. (2014). Evolution of library and information science, 1965-2005: content analysis of journal articles. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 65 (7), 1446-1462.
- Vakkari, P., Aabø, S., Audunson, R., Huysmans, F., & Oomes, M. (2014). Perceived outcomes of public libraries in Finland, Norway and the Netherlands. *Journal of Documentation*, 70 (5), 927-944.
- Van Krieken, R. (2016). *Habermas & the Public Sphere*. Australia: YouTube, Department of Sociology and Social Policy, The University of Sydney. Retrieve from: <https://youtu.be/1PzTyNe4tP4>.
- Varheim, A. (2008). Theoretical approaches on public libraries as places creating social capital”, *Libraries without Borders: Navigating Towards Global Understanding*, World Library and Information Congress: 74th IFLA General Conference and Council, The International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA), pp. 1-10.
- Vestheim, G. (1997). Libraries as agents of the public sphere: Pragmatism contra social responsibility. In N. W. Lund (Ed.), *Nordic Yearbook of Library, Information, and Documentation Research* (Vol. 1, pp. 115-124). Oslo, Norway: Novus.
- Vincent, J. (2009). Inclusion: Training to tackle social exclusion. In: Brine A (ed.) *Handbook of Library Training Practice and Development*. Farnham: Ashgate, pp. 123–146.
- Webster, F. (1995). *Theories of the information society*. New York, NY: Routledge.
- Widdersheim, M. M. (2015). Governance, Legitimation, Commons: A Public Sphere Framework and Research Agenda for the Public Library Sector, *Libri*, 65 (4), 237-245.

- Widdersheim, M. M., Koizumi, M. (2016). Conceptual modelling of the public sphere in public libraries, *Journal of Documentation*, 72 (3), 591 – 610.
- Widdersheim, M. M. & Koizumi, M. (2017). A communication system approach to the problem of public library legitimacy, *Library & Information Science Research*, 39 (1), 23-33.
- Wiegand, W.A. (2003). To reposition a research agenda: what American studies can teach the LIS community about the library in the life of the user, *The Library Quarterly*, 73 (4), 369-382.
- Wiegand, W. A. (2015). *Part of Our Lives: A People's History of the American Public Library*. New York: Oxford University Press.
- Williamson, M. J. (1998). *The public library and social inclusion: Information services to jobseekers*. (PhD Thesis), University of Brighton, UK.
- Williamson, M. J. (2000). Social exclusion and the public library: A Habermasian insight, *Journal of Librarianship and Information Science*, 32 (4), 178-186.
- Zavarraqi, R. (2012). Investigating the role and position of public libraries in the development of entrepreneurial culture. *Information and Communication Quarterly Book Review (Ketab-e Mah-e Kolliat)*, 15 (6): 94-101. [In Persian]

[زوارقی، رسول (۱۳۹۱). بررسی نقش و جایگاه کتابخانه‌های عمومی در توسعه فرهنگ کارآفرینی. فصلنامه نقد

کتاب اطلاع‌رسانی و ارتباطات (کتاب ماه کلیات)، ۱۵ (۶)، ۹۴-۱۰۱].